

Троц І.В.

Хмельницький національний університет, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА ТА ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ ЙОГО ВИНИКНЕННЯ

Сучасний рівень розвитку української економіки характеризується значним зростанням кількості неплатоспроможних та збанкрутілих підприємств. Виходячи з цього, слово «банкрутство» є найбільш вживаним та поширеним поняттям, що визначає стан не лише окремого підприємства, а й економіки в цілому. У зв'язку з цим, виникає необхідність детального та глибокого вивчення і дослідження проблеми банкрутства підприємства та факторів, що його зумовлюють.

Останнім часом значну увагу сучасні науковці приділяють питанню банкрутства підприємства, що викликано рядом закономірних причин: світовою економічною кризою, нестабільністю економіки та зростанням збанкрутілих підприємств. На нашу думку, проблема банкрутства не втрачає своєї актуальності і потребує подальшого вивчення та дослідження.

У нашій роботі ми розглянемо підходи щодо визначення поняття банкрутства, наведемо його основні види, а також визначимо фактори виникнення банкрутства підприємства у сучасних умовах розвитку.

У практиці розвитку країн із ринковою економікою банкрутство виступає як механізм регулювання та саморегулювання економіки і, насамперед, дотримання виконання зобов'язань суб'єктами господарювання. Банкрутство, як елемент ринкових відносин, стало реальністю і сучасної української економіки [4, с. 157].

Проведений аналіз економічної літератури показав, що існують різні підходи щодо визначення поняття банкрутства. Слід відмітити, що з юридичної точки зору, банкрутство розглядається як неспроможність відновлення платоспроможності, яка веде до ліквідаційної процедури. Яблонська А.С. [6], на нашу думку найбільш точно характеризує законодавчу сутність визначення поняття банкрутства, а саме: «Банкрутство – це одна із юридичних підстав ліквідації підприємства, яка виявляється у неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності задовольнити у встановлений для цього термін пред'явлені йому кредиторами вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом» [7].

Як зазначає Пепа Т.В. [3], поняття «банкрутство» – італійського походження. У дослівному розумінні банкрутство означає відмову громадянина або фірми сплачувати за власними борговими зобов'язаннями через брак коштів.

Терещенко О.О. [5] дає наступне визначення економічної сутності поняття банкрутства: «банкрутство підприємств – це наслідок глибокої фінансової кризи, система заходів щодо управління якою не дала позитивних результатів».

За Шморгуном Н.П. [6] банкрутство (фінансовий крах) – це документально підтверджена нездатність суб'єкта господарювання платити за своїми зобов'язаннями і фінансувати основну поточну діяльність у зв'язку з відсутністю коштів. Такий стан підприємства, на думку автора, свідчить про погіршення всіх показників, що визначають його фінансову стійкість [6, с. 88].

На нашу думку, наведені вище визначення найбільш точно і глибоко характеризують поняття банкрутства і об'єктивно відображають його сутність. В цілому, можна констатувати – процедура банкрутства є кінцевою стадією невдалого функціонування підприємства.

Відрізняються погляди авторів [1; 4–6] щодо виділення основних видів банкрутства. Так, Шморгун Н.П. [6] виокремлює серед основних видів банкрутства лише три види, а саме – випадкове, навмисне, необережне. Базілінська О.Я. [1] виділяє: необережне банкрутство, приховане, умисне та фіктивне. Подольська О.Я. [4] розрізняє наступні види банкрутства підприємства: реальне, фіктивне, технічне, навмисне.

Таким чином, проаналізувавши можливі види банкрутства підприємств, що наводяться різними авторами, можемо дійти висновку, що визначення виду банкрутства є важливим не лише для його економічної оцінки, але носить і правовий характер, так як поняття «фіктивне банкрутство» та «навмисне банкрутство» застосовуються в кримінальному праві України, і саме за ці види банкрутства власник підприємства несе кримінальну відповідальність (стаття 156 Кримінального кодексу України) [2].

Особливої уваги потребує детальне вивчення причин виникнення банкрутства, що у свою чергу, допомогло б у розробці конкретних шляхів недопущення банкрутства, що є вкрай необхідним, особливо в сучасних умовах. Всі автори, які розглядали питання банкрутства підприємств поділяють фактори (причини) виникнення банкрутства на зовнішні (екзогенні) і внутрішні (ендогенні).

Провівши порівняльний аналіз щодо визначення основних факторів банкрутства, що виділяють сучасні автори [1; 4; 6], нами всі вони були об'єднані в окремі загальні групи. А саме, зовнішні фактори ми розділили на наступні групи факторів: економічні (макроекономічна нестабільність, спад виробництва, інфляція), політичні (політична нестабільність держави), правові (недосконалість господарського та податкового законодавства), демографічні (структура та рівень добробуту населення, зменшення купівельної спроможності населення), природні (стихійні лиха та природні катаклізми).

Щодо внутрішніх факторів, що зумовлюють виникнення банкрутства, найбільш доцільним вважаємо наступне групування факторів: виробничі (неефективне використання ресурсів, дефіцит власних оборотних активів, низький рівень організації виробництва), управління (низька якість менеджменту, блокування інновацій та раціоналізаторства), планування (недосконалість механізму ціноутворення, значна питома вага непродуктивних витрат), організації (бездіяльність юридичних служб підприємства) та контролю (відсутність контролю за договірними відносинами, нерозвинутість фінансового контролінгу).

Таким чином, можемо зробити висновок, що сьогодні існує значна кількість факторів неплатоспроможності і розглядати їх слід з врахуванням не лише внутрішніх, але зовнішніх загроз, що дасть можливість оцінити реальний стан підприємства і здійснити всі можливі контрзаходи по ліквідації негативних факторів і недопущенню до банкрутства. Від керівника, менеджера залежить виживання підприємства. Тому менеджер зобов'язаний вміти виявляти основні

фактори, що впливають на його організацію. Він покликаний знайти і запропонувати найбільш раціональні способи реагування на зовнішні впливи ризику, обумовленого невизначеністю зовнішнього середовища. Чим більше невизначеностей, тим більший ризик, тим складніше приймати ефективні рішення. Саме тому, сьогодні є актуальним дослідження впливу, як внутрішніх чинників, так і зовнішніх, оскільки неврахування впливу хоч одного чинника може призвести до викривлення результатів щодо прогнозування ймовірності банкрутства підприємства та його перспектив.

Список використаних джерел:

1. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. / О.Я. Базилінська. – К.: ЦУЛ, 2009. – 328 с.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>
3. Пепа Т.В. Управління фінансовою санацією підприємств: навч. посіб. / Т.В. Пепа, В.О. Федорова. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 440 с.
4. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / В.О. Подольська, О.В. Яріш. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.
5. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2004. – 412 с.
6. Шморгун Н.П. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Н.П. Шморгун, І.В. Головка. – К.: ЦНЛ, 2006. – 528 с.
7. Яблонська А.С. Дільність арбітражних керуючих: нормативне врегулювання та необхідність законодавчого вдосконалення [Електронний ресурс] / А.С. Яблонська. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/?do=d&did=4793&sid=comments>